

het overleven van de soort in de Melickerheide zeer onzeker is (GERAEDS, 2006), hangt het voortbestaan van de Knoflookpad in Midden-Limburg, ten oosten van de Maas aan een zijden draad.

DANKWOORD

Wij bedanken Staatsbosbeheer voor haar toestemming voor het uitvoeren van onderzoek in het Meinweggebied.

Summary

THE DECLINE OF THE COMMON SPADEFOOT AT THE MEINWEG NATIONAL PARK Results of ten years of surveys

The Common spadefoot is the rarest amphibian species of the 'De Meinweg' National Park. A 1993 survey of the water bodies where it was known to breed resulted in the first reports of the decline of this species, as it was only found in six of the 20 water bodies. Before this, the Common spadefoot had been known to breed in nine water bodies. In a 1999 survey of the same water bodies, the species was only found in three of them. In 2006, the same water bodies were surveyed again and the species was once again found in just three of them. The three remaining breeding sites were surveyed annually over the 1997–2006 period. The results show that the maximum number of species is also declining. In the past, the species suffered from periodical drying up and acidification of its breeding sites. Since the remaining water bodies and the surrounding land habitats look suitable for the species, it is not fully clear why the decline is continuing. Hence, the survival of the species at the Meinweg National Park remains highly uncertain.

Literatuur

- BOSMAN, W. & P. VAN DEN MUNCKHOF, 1993. Zes jaar op pad voor de Knoflookpad. In: Bosman, W. & H. Strijbosch (red.). Monitoring en meerjarig onderzoek aan amfibieën en reptielen: 33-40. Werkgroep Amfibieën en Reptielen Nederland, Amsterdam.
- CROMBAGHS, B.H.J.M. & R.C.M. CREEMERS, 2001. Beschermingsplan Knoflookpad 2001-2005. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 's Gravenhage.
- CROMBAGHS, B., M. DORENBOSCH, R. GERAEDS, V. VAN SCHAİK & A. LENDERS, 1999. De Knoflookpad in Limburg. Monitoring in 1999 en een overlevingsplan voor de periode 2000-2005. Adviesbureau combinatie Natuurbalans/Limes Divergens, Nijmegen.
- DORENBOSCH, M., 2004. Eiafzetplaatsen en koorplaatsen in voortplantingswateren van de Knoflookpad. Natuurhistorisch Maandblad 93(5):170-171.
- GERAEDS, R.P.G., 2004. Amfibieën en reptielen in het Roerdal door de jaren heen. Natuurhistorisch Maandblad 93(5):158-160.
- GERAEDS, R.P.G., 2006. Monitoring herpetofauna Roerstreek-Zuid 2005. Effecten van natuurcompensatie op ontwikkelingen binnen populaties amfibieën en reptielen. Grontmij Nederland B.V., Eindhoven.
- GERAEDS, R., V. VAN SCHAİK, B. CROMBAGHS & M. DORENBOSCH, 1999. De Knoflookpad in het Meinwegge-

bied. Natuurhistorisch Maandblad 88(12):304-307.

- GERAEDS, R.P.G. & V.A. VAN SCHAİK, 1999. De amfibieën van het Roerdal. Een onderzoek naar de verspreiding en ecologie van amfibieën in stagnante oppervlaktewateren in een Midden-Limburgs rivierdal. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht.
- LENDERS, A.J.W., 1984. Het voorkomen van de Knoflookpad (*Pelobates fuscus* (Laurenti)) in relatie met de zuurgraad van het voortplantingswater. Natuurhistorisch Maandblad 73(2):30-35.
- LENDERS, A.J.W., 1994. De Knoflookpad in Midden-Limburg anno 1993. Natuurhistorisch Maandblad 83(4):72-78.
- LENDERS, A.J.W., 2004. Habitatbeheer voor amfibieën in Nationaal Park De Meinweg. Deel I: De voortplantingswateren. Natuurhistorisch Maandblad 93(12):321-327.
- LENDERS, A.J.W., 2005a. Habitatbeheer voor amfibieën in Nationaal Park De Meinweg. Deel II: De watersalamanders. Natuurhistorisch Maandblad 94(2):21-28.
- LENDERS, A.J.W., 2005b. Habitatbeheer voor amfibieën in Nationaal Park De Meinweg. Deel III: De padden. Natuurhistorisch Maandblad 94(5):100-106.
- LENDERS, A.J.W., 2005c. Habitatbeheer voor amfibieën in Nationaal Park De Meinweg. Deel IV: De echte kikkers. Natuurhistorisch Maandblad 94(7):133-140.

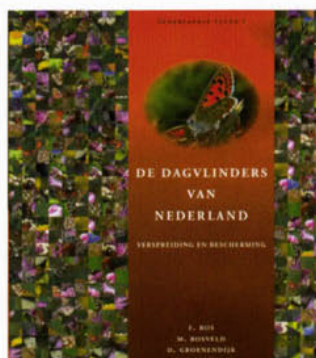
BOEKBESPREKINGEN

DE DAGVLINDERS VAN NEDERLAND Nederlandse Fauna deel 7

BOS, F.G., M.A. BOSVELD, D.G. GROENENDIJK, C.A.M. VAN SWAAY & I. WYNHOFF, 2006. Naturalis, Leiden/KNNV Uitgeverij, Utrecht & Eis-Nederland, Leiden. 348 pagina's, 23,5 bij 30,5 cm, gebonden, full colour. ISBN 90 5011 227 7. Prijs € 49,95 (leden NHGL/KNNV/Vlinderstichting € 44,95). Verkrijgbaar bij de KNNV Uitgeverij (www.knnvuitgeverij.nl) of in de boekhandel.

We hebben er lang op moeten wachten, maar eindelijk is hij er. Na Tax

nen in de serie 'Nederlandse fauna'. De atlas is gebaseerd op 1,4 miljoen waarnemingen, dat is bijna 1,2 miljoen waarnemingen meer als de vorige atlas! Dit komt vooral

door de start van het Landelijk Dagvlinderproject in 1981 en het Landelijke Meetnet Dagvlinders in 1996. De atlas geeft daarmee een schat aan nieuwe informatie over verspreiding en ecologie van de meer dan 100 dagvlindersoorten. Het gaat niet goed met de Nederlandse dagvlinders. Van de 71 soorten standvlinders, zijn er sinds 1940 maar twee toegevoegd: het Landkaartje in 1940 en het Boswitje in 2002. In diezelfde tijd zijn 17 soorten (24%) verdwenen, met een piek zo rond de jaren tachtig van de vorige eeuw. En deze daling gaat voort: 31% vertoont sinds 1992 nog steeds een afname. Ook het aantal

het Heuvelland en het Maasdal zeer soortenrijk, nu is hier alleen de Sint-Pieterberg van overgebleven. Overigens wel als meest soortenrijk gebied in Nederland. Opvallend is de dramatische achteruitgang in de omgeving van Epen. Een hoofdstuk over bescherming en beheer geeft de eerste aanwijzingen om met een vlindervriendelijke inrichting en beheer hier wat aan te doen. Maar zoals een dergelijke atlas betaamt, wordt eerst ingegaan op enkele algemene, ecologische aspecten en de achtergronden van de gebruikte data. Onderwerpen die hierbij aan bod komen zijn achtereenvolgend: de geschiedenis van de dagvlinder-

bedreiging, bescherming en beheer en de opbouw van het databestand. Deze hoofdstukken zijn helder geschreven, maar zijn helaas erg kort en bondig.

Het grootste gedeelte van het boek bestaat uit de soortbesprekingen. Er worden 71 standvlinders, vier trekvlinders, negen onregelmatige trekvlinders, drie zwervers en 19 dwaalgasten besproken, in totaal dus 106 soorten. De soortbesprekingen hebben een overeenkomstig stramen, en behandelen achtereenvolgend: levenscyclus en gedrag, vliegtijd en overwintering, leefgebied, mobiliteit, verspreiding en trend, mogelijkheden tot bescherming en de status in Nederland en ons omringende landen, mogelijkheden tot bescherming en de toekomstverwachting over de verspreiding van de soort. Soms staat in een kadertekst extra informatie opgenomen. Elke tekst bevat minimaal één foto van de vlinder, rups en leefgebied. Er wordt nauwelijks op de herkenning van de verschillende soorten ingegaan, en de foto's bieden hierin ook geen ondersteuning. Zo staat van het Icarusblauwtje alleen de bovenkant afgebeeld. Als uitzondering hierop wordt wél ingegaan op het onderscheid tussen Boswitje en Verborgene boswitje.

De verspreidingskaartjes geven informatie over verspreiding in Europa en in Nederland over de periodes voor 1981, 1981-1994 en 1994-2003. De verspreidingskaartjes gaan dus tot 2003 en dat is jammer, want zo zijn niet de 'stippen' van de interessante nieuwe Limburgse vondsten van de afgelopen jaren opgenomen. Gelukkig is wel informatie tot 2005 verwerkt in de tekst. Vliegtijd-, trend-, stadiadiagrammen geven ecologische informatie over de soorten en twee trenddiagrammen geven de trends in de 20^e eeuw aan en de periode 1996 tot 2003. De teksten van de onregelmatige en verdwenen standvlinders zijn vergelijkbaar van opbouw, maar hebben een beperktere uitwerking. Zwervers en dwaalgasten worden nog korter besproken en hier zijn geen figuren en tabellen opgenomen. De verschillende soorten kunnen gemakkelijk worden gevonden doordat deze atlas een goede index bevat: één in de vorm van een boeklegger en één achter in het boek, iets wat in sommige andere atlassen nog wel eens wordt vergeten.

Het boek bevat veel informatie, maar ik heb wel het gevoel dat er veel meer geschreven had kunnen worden, zowel in de inleiding als bij de soortteksten. Blijkbaar heeft de

te houden. De boodschap van het boek is echter duidelijk: er moet nog veel meer en tijd en energie gestopt worden in het uitvoeren van projecten en een goed beheer gericht op dagvlinders!

GUIDO VERSCHOOR

FIELD GUIDE TO THE DRAGONFLIES OF BRITAIN AND EUROPE

DIJKSTRA, KLAAS-DOUWE, B., 2006. Illustraties: Richard Lewington. British Wildlife Publishing, Hampshire. 320 pagina's. ISBN 0 9531 399 4 8 (paperback), 0 9531399 5 6 (gebonden). Prijs € 35,50 (paperback) en € 49,50 (gebonden). Verkrijgbaar in de boekhandel.

Libellen zijn populair. Ze behoren inmiddels tot de best onderzochte insectengroepen in Europa. Een groot aantal veldgidsen, atlassen en standaardwerken over libellen uit verschillende Europese landen is verkrijgbaar. Merkwaardig genoeg verscheen tot nu toe geen gids waarin alle Europese soorten en de eventueel in Europa te verwachten soorten werden behandeld. De onlangs verschenen veldgids samengesteld door Klaas-Douwe Dijkstra en geïllustreerd door Richard Lewington vult dit gemis op. Deze Engelstalige gids behandelt de imago's van alle 133 libellensoorten die in Europa zijn vastgesteld, aangevuld met 26 soorten uit Noordwest-Afrika en West-Turkije.

Bladerend door het boek valt het grote aantal zeer natuurgetrouwe tekeningen op. Tekeningen zijn beter geschikt dan foto's om details te laten zien, waardoor het determineren aanzienlijk wordt vergemakkelijkt. Van bijna alle soorten is een habitustekening van het mannetje

beeld. Talloze detailtekeningen brengen belangrijke determinatiekenmerken extra in beeld.

Toch ontbreken ook de kleurenfoto's niet. De foto's zijn een aanvulling op de tekeningen. Bij de bespreking van de meeste genera is een karakteristieke foto afgebeeld, maar ook bij de soortbesprekingen komen foto's regelmatig voor.

Tien welbekende auteurs op het gebied van Europese libellen hebben bijgedragen aan de soortteksten en de inleidende genusteksten. Per soorttekst worden steeds de volgende zaken beschreven: algemene verschijningsvorm van de soort, belangrijke veldkenmerken (goed zichtbaar met blote oog of verrekijker), handkenmerken (hiervoor moet een libel worden gevangen), mogelijke variatie, gedrag, verspreiding en status in Europa, habitat en vliegtijd. De verspreiding van een soort in Europa wordt weergegeven op een kaart. Erg handig en praktisch zijn de kruistabellen, waar determinatiekenmerken worden vergeleken van groepjes op elkaar gelijkende libellen. De soortbesprekingen zijn compleet en overzichtelijk en het is erg praktisch dat al deze informatie te vinden is op een of twee tegenoverliggende pagina's. Daarmee wordt hinderlijk heen en weer bladeren voorkomen.

Deze veldgids onderscheidt zich van de andere gidsen door het grote aantal kenmerken die per soort wordt weergegeven en de heldere en duidelijke wijze waarop de kenmerken worden uitgelegd en geïllustreerd. Ook voor gemakkelijk herkenbare soorten worden details over vleugeladering of morfologie van genitaliën weergegeven. De kaartjes bij de soorten geven een gedetailleerd beeld van de actuele kennis die er thans bestaat over de verspreiding van de soorten in Europa. Het is een grote verbetering ten opzichte van Askew (The dragonflies of Europe, 2004, revised edition), het tot nu toe enige en op dit punt duidelijk gedateerde naslagwerk van de Europese libellen. In deze veldgids wordt niet ingegaan op de larvenhuidjes van libellen. Het zou bij een volgende editie van deze veldgids echter een welkome aanvulling kunnen zijn, als er per genus enige informatie wordt gegeven over de larvenhuidjes, omdat een toenemend aantal libellenliefhebbers hierin geïnteresseerd is.

De veldgids start met enkele goed leesbare inleidende hoofdstukken over gedrag, verspreiding, bescherming, habitat en het bestuderen van libellen. Verder wordt uitgeleed

hebben gemaakt ten aanzien van taxonomie en de wetenschappelijke, Engelse en Amerikaanse namen van libellensoorten. Die keuzes staan inclusief de argumentatie en onderbouwing toegelicht in de appendices van de veldgids. In de inleidende hoofdstukken wordt ook aandacht besteed aan de anatomie van libellen, die noodzakelijk is voor het determineren. De gebruikte terminologie wordt ondersteund door tekeningen en een verklarende woordenlijst.

Een leuk extra gedeelte betreft het hoofdstuk Regional guide to dragonflies, waarin per land of groepje landen de aantrekkelijkste libellengebieden worden besproken door experts uit die landen.

Resumerend is de Field guide to the dragonflies of Britain and Europe een prachtig geïllustreerde, goed leesbare en zeer complete veldgids. Meer dan alle tot nu toe verschenen veldgidsen over libellen, verdient dit boek een vaste plek te hebben in uw excursies of vakanties. Voor degenen die dit boek nog niet hebben is er maar één advies: snel aanschaffen!

J. HERMANS

B(L)OEIENDE BERMEN

44 wandelingen in de langste tuin van Limburg

IVN LIMBURG, 2006. Mooi Limburgs Boekenfonds, Sittard. ISBN 78 90 8590 18 8. 252, full colour met ringband. Prijs € 12,95. Verkrijgbaar in de boekhandel of af te halen bij IVN Consulentenschap Limburg.

In 2005 organiseerde het IVN-Limburg een estafette langs de Limburgse bermen met als belangrijkste doel om de ecologische berm onder de aandacht te brengen bij inwoners en wegbermbeheerders. Elke afdeling organiseerde een wan-

deltocht en gaf het estafettestokje over aan de volgende afdeling die een volgende excursie onder haar hoede nam. Zesendertig IVN-afdelingen en acht andere natuur- en milieuorganisaties beschreven de gelopen routes en voorzagen ze van achtergrondinformatie. Deze informatie is gebundeld in dit wandelboekje.

De meeste ruimte is ingeruimd voor de wandelingen zelf, maar naast een handleiding is verspreid over het boekje ook enige achtergrondinfor-

matie over bermen en het beheer opgenomen. De 44 beschreven wandeltochten zijn onderverdeeld in Noord-, Midden en Zuid-Limburg. Veel wandelingen zijn ongeveer tien kilometer lang en voorzien van duidelijke routebeschrijvingen. Een kaartje geven de route en belangrijke punten daarin aan. In een kader staan het begin- en eindpunt, de lengte, de begaanbaarheid en een typering van de route. Ook staat de bereikbaarheid met openbaar vervoer aangegeven.

De routes lopen meestal van A naar B, maar er zijn ook rondwandelingen opgenomen. De rondwandelingen zijn over het algemeen wat korter, vooral die in Noord- en Midden-Limburg. Veel wandelingen zijn aan elkaar te koppelen, met name die in Zuid-Limburg. Op die manier kunnen routes verlengd worden. Helaas geldt dit niet voor alle routes, een 'alternatief Pieterpad' door Limburg is er helaas niet van te maken. De routes zijn samengesteld met veel lokale kennis en lopen daardoor langs

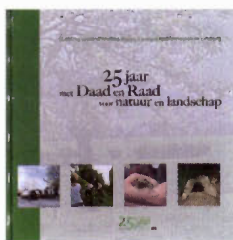
enkele interessante bermen. De bij de routes beschreven informatie is echter wat summier, en bovendien is de toegevoegde informatie niet altijd even vermeldenswaardig. Dit en de soms onvolledige of foutieve fotobij-schriften, nemen echter niet weg dat Limburg een bijzonder wandelboekje met verrassende routes rijker is. Ten minste elke VVV en bezoekerscentrum zouden er een aantal te koop moeten hebben liggen.

GUIDO VERSCHOOR

RECENT VERSCHENEN

APPELDOORN, K., 2006. 25 jaar Daad en Raad voor natuur en landschap.

Stichting Instandhouding Kleine landschapselementen in Limburg, Roermond (79 pp.). Het jubileumboek is bestemd voor mensen en partijen die een rol hebben gespeeld, spelen of kunnen spelen in het beheer van natuur en landschap of anderszins. Belangstellenden die in aanmerking willen komen voor het boek, kunnen hiervoor contact opnemen met stichting IKL, e-mail: ikl@ikl-limburg.nl. De prijs bedraagt € 10,- of € 12,50 (inclusief verzendkosten).

Dit boek is een uitgave van de stichting IKL dat is uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van deze stichting in 2006. Het geeft een indruk van de historie van de stichting en de projecten waarmee ze zich heeft beziggehouden, zoals het landschapsbeheer, de soortenbescherming, aardkunde, cultuurhistorie en de ondersteuning die stichting IKL geeft aan vrijwilligers die zich inzetten voor het behoud van natuur en landschap in hun woonomgeving. Het eerste hoofdstuk schetst kort de geschiedenis van de stichting. In de daarop volgende hoofdstukken worden projecten gepresenteerd waarmee de stichting zich de afgelopen jaren heeft bezig gehouden, beginnend met het proefproject Spaubeek in

het IKL sinds 1991 in het voorjaar organiseert. Andere onderwerpen die de revue passeren zijn onder meer knotwilgen, houtwallen, holle wegen, boomgaarden, grafkelders, geologische monumenten en projecten voor soorten als Boomkikker, Hazelmuis en Kerkuil. Ook bevat het boek voorbeelden van de hulp die de stichting biedt aan gemeenten, vrijwilligers en plaatselijke natuurorganisaties bij landschapsonderhoud. Verder wordt aandacht besteed aan de uitvoerende rol van stichting IKL, de activiteiten die zij uitvoert op het gebied van natuureducatie en het verschuiven van het accent op herstel van landschapselementen naar onderhoud ervan.

ZOETEMEYER, B. & W. VAN EMMERIK (red.), 2006. De Nederlandse zoetwatervissen. Veldgids. 11^e herziene druk.

Sportvisserij Nederland, Bilthoven (125 pp., klein formaat). De veldgids kost € 7,50 en is te bestellen via de internetpagina: www.sportvisserij-nederland.nl of via telefoonnummer 030-6058400.

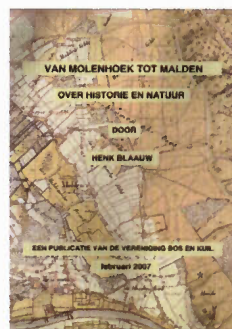

De veldgids geeft een actueel beeld van de Nederlandse zoetwatervisfauna en bevat korte beschrijvingen van de in totaal ruim 90 vissoorten die in de Nederlandse binnenwateren voorkomen. Aan de hand van de in de gids opgenomen foto's is het mogelijk om al deze soorten te determineren. Een determinatietabel aan

een zekere determinatie. De veldgids bevat verder informatie over verspreiding, voedsel en wettelijke status van de soorten en er staat aangegeven of een soort voorkomt op de Rode lijst of is opgenomen in de Flora- en Faunawet. Eveneens staan de Franse, Duitse, Engelse en wetenschappelijke namen vermeld. Inhoudelijk is de gids weinig gewijzigd ten opzichte van eerdere versies. Wel is het boekje voorzien van een ringband, handig voor gebruik in het veld. Ook door zijn grootte is het boekje gemakkelijk weg te stoppen.

BLAAUW, HENK, 2007. Van Molenhoek tot Malden. Over historie en natuur.

Vereniging Bos en Kuil, Mook (39 pp., met historische kaarten en vele oude foto's). Prijs € 7,-. Het boekwerk is verkrijgbaar bij de penningmeester van de Vereniging Bos en Kuil, Ringbaan 58, 6584 BC Molenhoek-Mook of te bestellen via het e-mail: info@bosenuil.nl of tel. 024-3582774. Bij toezending bedraagt de prijs € 9,-.

De Vereniging Bos en Kuil spant zich al meer dan zeventien jaar in om het open gebied tussen het Gelderse dorp Malden en het Limburgse dorp

van bebouwing. Mede op grond van de hoge ecologische, geologische, geomorfologische en landschappelijke waarden wordt er thans door een intergemeentelijke werkgroep gewerkt aan een plan voor een natuurlijke ruimtelijke invulling van het gebied. Mede hierom heeft het bestuur van Bos en Kuil Henk Blaauw verzocht de historie van het gebied en zijn naaste omgeving, die mede bepalend zal zijn voor de ruimtelijke inrichting, te beschrijven. Het boekje is rijk voorzien van nieuwe en oude topografische kaarten en foto's en beschrijft onderwerpen als de Slag op de Mookerheide, de Heumense Molen, de Bagijnenhof, het klooster van de Paters Passionisten, Villa Bergzicht, de Bierbrouwerij en Jan J. Luden en zijn Jachtslot de Mookerheide. Ook de bestaande natuurwaarden van het gebied, zoals het landschap, de stuwwal-geologie, geomorfologie, ecologie en het door de Radboud Universiteit verrichte wetenschappelijk onderzoek naar de natuurwaarden van het 150 ha grote gebied, komen aan bod.

Wie zijn rapport, boek, etc. opgenomen wil zien in deze rubriek, kan een literatuurverwijzing met een korte inhoudsbeschrijving en bestelwijze opsturen naar de redactie o.v.v. 'recent verschenen'. De publicaties moeten betrekking hebben op voor Limburg relevante onderwerpen.

De meeste in deze rubriek besproken rapporten kunnen worden ingezien bij het bureau van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Groog even van te voren bellen of iemand oonwezig is (tel. 0475-386470).